

« zurück blättern vor »

GRYNSZPAN subst. m. sgl., ab 1437; auch *grunszpan*, *grunszpon*, *gryszpan*; ‘Grünspan, giftiges Gemisch alkalischer Kupferazetate von grüner oder hellblauer Farbe; hellgrüner Belag auf Gegenständen auf Kupfer und deren Legierungen’ – ‘trujący zasadowy octan miedzi; jasnozielony nalot na powierzchni przedmiotów z miedzi i jej stopów, patyna, śniedz’: 1437 Rost nr 2836, STP *Grunszpon viride eris*. o 1478 Rost nr 1914, STP *Gryszpan zimiar*. o 1534 FalZioł I 142c, SPXVI *Vdziałać maść s patek / z iałkrem / spaluchi z grinzspanem palonym / s ftarem sadłem, á tym sie mazać*. o (†1573) 1595 Urzęd. 401, L *Gryszpan abo rdza miedziana*. o 1596–1613 Volck Dict, PUZ *Grifzpan ex germ[anico]. Flos aeris*. o (1715) 1983 Kal. druk.król. 81 *Kuperwasu, grynszp[anu]] etc. do farby drukarskiej gr. 12*. o (1721) 1724 VadeMed, SP17 *Weźmi Vitriolum Veneris, to ieft Gryfzpanu diftyllowanego, ile chcesz*. o (†1849) 1949 Słow.Poem. II 526, DOR *Już od trzech godzin mokniemy w stawisku, w gliniastych mułach i w traw wężowisku grzęznąc, zielone jak grynszpany, chłodne*. o (1898) 1905–1907 ENCLW *Jak wszystkie połączenia miedzi tak i grynszpan posiada własności trujące*. o 1934 Iwasz.J.Tarcze 204, DOR *Wynurzył się wysoki, pleśnią jak grynszpanem obrosły, mokry mur miasta*. – STP, SPXVI, CN, TR, L, SWIL (chem.), SW (chem.), LSP (chem.), DOR. o **Var:** *grunszpan* subst. m., [hapax] 1464 Rost nr 4928, STP – nur STP; *grunszpon* subst. m., [einzQu.] 1437 Rost nr 2836, STP o [LBel.] 1472 Rost nr 35, STP – nur STP; *grynszpan* subst. m., 1534 FalZioł I 142c, SPXVI – STP, SPXVI, L, SWIL, SW, LSP, DOR; *gryszpan* subst. m., 1478 Rost nr 1914, STP o [LBel.] 1856 G III 131, TRYP I 170 – STP, SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW (gw.). o **Etym:** 1) mhd. *grüenspân* subst. m., ‘Grünspan’, LEX. 2) nhd. *Grünspan* subst. m., ‘basisch kohlen-saures bzw. essig-saures Kupferoxid von intensiv grüner Farbe’, GRI. o **Der:** *gryszpanowy* adj., 1664–1684 Lub.Kom.Lop. 509 ... *a wszytka suknia bramowana aksamitem dokola, gryszpanowego koloru*,... o [LBel.] 1786 Zabor. 269, L, zuerst geb. TR; *gryszpanić* v. imp., ‘von Grünspan bedeckt werden’, [hapax] 1854 Wę 85, TRYP I 368 *Wilgoć... przejada i gryszpani te przecudne spiże*. Zuerst geb. TRYP; *grynszpanowy* adj., 1927 Gard.Trzech 13, DOR *Gryzący dym, zły, zjadliwy, grynszpanowy, wzbił się nad kadzią*. Zuerst geb. SWIL. o Die deutsche Lehnübersetzung des mlat. *viride hispanicum* (Kupferoxyd kam aus Spanien nach Deutschland), zunächst ab dem 13.Jh. als *spangrün* belegt (KLUGE), wurde als *Terminus technicus* im 14. oder 15.Jh. entlehnt und bis ins 18.Jh. in der Medizin verwendet (s. Belege). Die Übertragung auf ‘Edelrost’ erfolgt bereits bei TROTZ. Literarisch ist das Wort seit der Romantik (s. 1845 Słowacki ff). Die Form *grynszpan*, belegt erst seit LINDE, ist eine späte

Anlehnung an das deutsche Vorbild; noch 1786 hat Zabor[[owski]], L
gryszpanowy. In den Wörterbüchern hält sich *gryszpan*, bei LINDE noch an
erster Stelle, bis Sw (hier als “mundartlich”).

« zurück blättern vor »